

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.2.4>
УДК 821.161.2-3.09

Оксана Корнієнко

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, 01601, Україна
 <https://orcid.org/0009-0005-3032-2080>
o.o.kornienko@udu.edu.ua

Наталія Гудована

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, 01601, Україна
 <https://orcid.org/0000-0001-8502-7103>
n.yu.hudovana@npu.edu.ua

ХУДОЖНЄ ВІДОБРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ПОСТАТЕЙ У РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА «КОХАННЯ В СТИЛІ БАРОКО»

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю характеристики ролі історичних осіб, які діють у сучасному художньому тексті та сприяють кращому розумінню філософської концепції твору. Предметом дослідження є роман Володимира Даниленка «Кохання в стилі бароко» й особливості авторської інтерпретації постатей історичних осіб, які включені в сюжет сучасного твору. Метою статті є розкриття особливостей діяльності історичних постатей у романі В. Даниленка «Кохання в стилі бароко», характеристика їхньої ролі в реалізації мистецького задуму. Поставлена проблема полягає в тому, що художнє відтворення діяльності історичних осіб у романі сприяє кращому розумінню подій, які трапляються в долях головних персонажів твору, що є вигаданими. Це не історичний роман, але в сюжетній структурі він має багато історичних фактів і персонажів, що діють за незвичайних для них обставин, адже відтворюється не їхня історична епоха, а її наслідки, твір таким чином набуває постмодерних рис.

У результаті дослідження зроблено узагальнення, що В. Даниленко звертається до різних історичних епох нашої держави: від часів Київської Русі, зокрема в романі є події, пов'язані з хрещенням держави Володимиром Великим, козацькою добою (згадки про Івана Мазепу, Данила Апостола, Кирила Розумовського), а від неї до історії ХХ століття. Деякі епізоди й постаті згадуються в романі принагідно, у контексті розповіді про історію будівлі чи вулиці, про інші ж розповідається більш детально, у контексті історії розвитку країни.

Містифіковані розповіді про історичних осіб у романі інтригують читача, захоплюють несподівано логічним доповненням до основної сюжетної лінії. У творі зображені відомі історичні українські діячі, представники інших держав, чия діяльність так чи інакше зосереджена навколо України. Доведено, що В. Даниленко пов'язує кожну персоналію з історією України, архітектурних об'єктів Києва. Зроблено висновок, що кожен персонаж розкривається перед читачем у новому авторському баченні й розумінні його вчинків. Характерною ознакою історичних розповідей є їх відображення в традиціях магічного реалізму, з елементами готики. Автор наголошує на визначальному впливі містичних подій і персонажів (демона, ворожки, таємничої незнайомки, статуетки тощо) на подальшу долю тієї чи іншої історичної персоналії. Створюючи ефект «всезнавця», письменник убачає в їхніх долях певний містицизм, а його уява й фантазія дають змогу втілити ірреальні події в реалістичне тло роману.

Перспективами дослідження теми відображення діяльності історичних постатей у сучасній романістиці є вивчення сучасних художніх творів у контексті інтертекстуального аналізу, філософське осмислення причин використання в площині тексту характеристики різних історичних осіб різних часових просторів.

Ключові слова: постмодернізм; роман; поетика; стиль; історичність; творчість.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими завданнями. Літературна творчість сучасного українського письменника Володимира Даниленка, представника Житомирської прозової школи, є яскравим зразком постмодерністського художнього письма з використанням традицій барокової та готичної культури. Н. Яблонська, розкриваючи особливості творів прозаїка, зазначає, що «постмодерністський

роман “Кохання в стилі бароко” <...> якнайкраще демонструє творчий пошук митця в контексті багатоплощинності й полісемантичності прозового тексту. Його “синтетичність” забезпечується універсальністю мислення письменника, який психологічно заглиблений у внутрішню сутність буття, в історичну, культурну та духовну парадигму часопростору» (2016, с. 233). Думка науковиці підтверджена художнім текстом роману: в основі

побудови сюжету — розгадування архітектором Валерієм Колядевичем і таємничою жінкою Юлією Маринчук містичного кросворду. Багатоплощинність тексту забезпечується за рахунок використання історичного й культурологічного контекстів: кожен архітектурний об'єкт має свою історію, пов'язану з життям і діяльністю певної історичної постаті. Я. Поліщук стверджує, що романи В. Даниленка засвідчують «досконале вміння оповідати людські історії, приперчуючи їх добре витриманою інтригою та водночас насичуючи ненав'язливим дидактичним сенсом» (Поліщук, 2009). Підтвердженням його позиції є розповіді про історичні постаті, які згадуються на сторінках роману. Вони відіграють важливу роль у реалізації мистецького задуму, є важливим змістовим і формальним складником художнього тексту, а тому потребують детального аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Упродовж попередніх десятиліть художньо-ідейні особливості творів В. Даниленка аналізували І. Бабич, І. Бондар-Терещенко, Н. Зборовська, Н. Козачук, Я. Поліщук, Т. Сушкевич, В. Терлецький, Т. Трофименко. У цьому контексті необхідно згадати дисертаційні дослідження Н. Яблонської про постмодерністський дискурс художньої прози Володимира Даниленка та О. Вещикової з аналізом нарративних стратегій містичного в художніх творах В. Шевчука, Г. Пагутяк, В. Даниленка. Проте на сьогодні відсутнє комплексне літературознавче дослідження, присвячене особливостям зображення історичних постатей у романі В. Даниленка «Кохання в стилі бароко» зокрема, а також визначенню їхньої ролі в реалізації мистецького задуму автора.

Мета статті — проаналізувати особливості діяльності історичних постатей у романі В. Даниленка «Кохання в стилі бароко», схарактеризувати їхню роль у реалізації мистецького задуму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська художня література завжди виступала своєрідним віддзеркаленням певної історичної епохи. Це було зумовлено необхідністю осмислення власного сьогодення через рефлексію над подіями минувшини, які сприймалися з певної часової відстані. Залюбленість у героїчні сторінки минулого була притаманна представникам романтизму, які прагнули дослідити, як дух українського етносу проявляв себе на певних етапах історичного розвитку. Митці-реалісти вбачали в історичних творах один із можливих шляхів пізнання історичної закономірності, а також популяризації історичних явищ і подій із яскраво вираженим дидактичним забарвленням. У добу модернізму зображення історичних подій набуває певного суб'єктивного характеру, передусім митці прагнуть заглибитися у внутрішній світ видатної персоналії попередніх епох, а окрім того, подати власне бачення ситуації, свій погляд на вчинки й діяльність історичної постаті. У сучасній

українській літературі відбувається реабілітація тих діячів і подій, які в радянські часи були під забороною або зображувалися тенденційно, відповідно до панівної ідеології й методу соціалістичного реалізму. Отже, сучасні автори прагнуть запропонувати альтернативний погляд на певні процеси і явища, зруйнувати сформовані стереотипи, реанімувати релігійну й національну свідомість.

Особливості висвітлення історичних подій і зображення персоналій зумовлюються також функціонуванням в українській літературі постмодернізму як мистецької системи. Саме тому подекуди письменники-постмодерністи характеризують події минулого, орієнтуючись на сучасні уявлення. Водночас на особливості моделювання образів історичних персонажів впливає також приналежність митця до певного літературного покоління, школи, його художньо-ідейний задум. Тож при аналізі чинників, що вплинули на особливості моделювання образів історичних персоналій у романі «Кохання в стилі бароко» В. Даниленка, є підстави акцентувати його належність до покоління митців-вісімдесятників, які свідомо прагнули до порушення канонів соцреалістичного мистецтва, до реформування змістових і формотворчих складників літературного твору, а також до Житомирської прозової школи, представників якої, на думку О. Юрчук, об'єднують регіон («житомирська»), літературний рід (проза), стать (винятково чоловіча), екзистенційний світогляд (особистість у «межових» ситуаціях і психологічних зламах), нативізм (відродження автентичної культури, зокрема літератури, домінування національних пріоритетів, інтенційна ментальність, генетичний раціоналізм), контракультурація (спротив будь-яким «чужим» впливам, заперечення елементів імперського минулого чи європейського майбутнього, «несерйозності» (розвага, гра, шоу) культури (комплекс Котляревського)) тощо (Юрчук, 2010).

Художнє відтворення діяльності історичних осіб у романі «Кохання в стилі бароко» насамперед сприяє кращому розумінню перипетій, що трапляються в долях головних персонажів твору, які є вигаданими. Це не історичний твір, але він акумулює в собі багато історичних фактів і персонажів, які діють за незвичайних для них обставин, адже відтворюється в романі не їхня історична епоха. Тобто це твір, який має виразні риси постмодерного зображення подій.

Т. Сушкевич зазначає, що в романі В. Даниленка «Кохання в стилі бароко» поєднані три сюжетні лінії:

інтимна (кохання між архітектором Валерієм Колядевичем і таємничою жінкою Юлією Маринчук); міфологічна, у якій головні персонажі — міфічні істоти з київських будинків; історична, що містить оповіді на основі історичних фактів із життя відомих осіб, які вбудовані

в історію, — обрамлення стосунків Колядевича і Маринчук, розповідь про які час від часу переривається зображенням оживлених істот, архітектурних елементів будинків. (2009, с. 73)

З метою увиразнення історичного й містичного характеру твору письменник уводить до свого роману образ містичної книги: «У 1918 році у київському видавництві “Вік” вийшла друком книга Аполлінарія Закревського “Містика Києва”, в якій він висловив думку, що Київ — найбільший містичний центр світу, бо тут є перелаз, що з’єднує світ живих і мертвих» (2009, с. 157). Прототипом автора книги став М. Закревський — автор фундаментальних праць «Нарис історії міста Києва» (1836) та «Літопис і опис міста Києва» (1858). З одного боку, посилання на джерела й наукові праці є обов’язковим аспектом наукових досліджень, зокрема історичних, тому в читача виникає відчуття достовірності описаних подій і життєвих історій, а з іншого — це дає автору змогу реалізувати свій художньо-ідейний задум, тобто прослідкувати розвиток містичної традиції в Києві через історії його будівель і мешканців. Досягненню зазначеної мети сприяють і наратори роману: про містичні місця, архітектурні об’єкти й історичні персоналії, пов’язані з Києвом, розповідають олюднені містичні істоти — Заплагана Вдова (голова Медузи), Горгуля з Великої Житомирської, Повітруля з Будинку з химерами, Брати Нечистюки з Будинку зі шпилем.

В. Даниленко звертається до різних історичних епох: від часів Київської Русі, зокрема подій, що «пов’язані з хрещенням держави Володимиром Великим і заснуванням Видубицького монастиря» (2009, с. 115), до козацької доби (згадки про Івана Мазепу, Данила Апостола, Кирила Розумовського), а від неї — до історії ХХ століття (наприклад, згадка про Петра Шелеста, першого секретаря ЦК КП України в 1963–1972 роках). Деякі епізоди й постаті згадуються в романі побіжно, у контексті розповіді про історію будівлі чи вулиці, про інші ж розповідається більш детально. Хоча з цього приводу Я. Поліщук зазначає, що «більшість приватних історій, оповіданих автором, — конспективні сюжети, в яких годі шукати глибших психологічних мотивацій дій персонажів» (Поліщук, 2009). Дослідники одностайні в думці, що основою роману В. Даниленка «Кохання в стилі бароко» є історія Києва, з якої «романний текст склали окремі приватні факти біографії відомих киян, оповіді про міські осередки, наділені сакральним значенням, тобто та інформація, з котрою легко пов’язується містичний пласт» (Сушкевич, 2013, с. 80).

Саме цей містичний аспект і привертає увагу читачів, сам В. Даниленко «хотів показати, що насправді життя людей і країн залежить не тільки від людської волі, але і від таємних пружин тонких світів, які можна назвати метафізичною обумовленістю або, якщо хочете, волею неба»

(Лобановська, 2009). Одна з таких містичних історій пов’язана з персоналією доби козацтва, основоположником відомого роду Іваном Сулимою, який, за легендою, допоміг демону Баал-Зебулу і за його пропозицією міг обрати або славу й героїчну смерть, або гроші й тихе сімейне життя. Іван Сулима обрав славу і подвиги. Автор деталізовано розповідає про історичні факти з біографії Сулими, зокрема про козацькі морські походи під його проводом, полон ватажка, його зустріч із Папою Римським, який нагородив героя золотою медаллю. Автор підштовхує читача до думки, що ніколи Сулима не дбав про власні статки і забезпечену старість. Пророкування збулося щодо майбутнього його роду — нащадки так і не змогли перевершити свого пращура. У цьому епізоді автор подає образ польського короля Владислава, який наказав четвертувати Івана Сулиму, піддавшись тиску польських магнатів і зовнішніх союзників.

Образ Баала-Зебула виконує в тексті роману важливу сюжетотвірну функцію, оскільки забезпечує взаємозв’язок історичних епох, розрізних епізодів і персонажів, тобто В. Даниленко за допомогою такого прийому синтезує історичні факти (Осьмак, Гудована, 2020). Зокрема через цей образ автор подає і стан сучасного суспільства, зображуючи депутатів, які легковажно укладають традиційну угоду про продаж душі за земні блага, і навіть архимандрита Печерського монастиря, який теж піддається спокусам і прагне гріховних утіх. Баал-Зебуб виконує найпотаємніші бажання мешканців Києва в обмін на їхні душі, насолоджуючись водночас їхніми вадами: підступністю, зрадливістю, бажанням наживи і слави. У цьому контексті виникає певна антитеза між Іваном Сулимою, який асоціюється зі звитягою, славою та величчю, і членами сучасного соціуму, які постають мізерними й корисливими.

Серед історичних постатей доби козацтва згадується в романі й останній український гетьман Кирило Розумовський, якому ворожка Явдоха Ропуха на прохання матері наворожила «все, що зробила старшому сину» (чоловікові Єлизавети І Олексію Розумовському), «з того часу життя в Кирила покотилося наче змашена карета битим шляхом» (2009, с. 66). В. Даниленко в романі вводить постать Кирила Розумовського в історико-суспільний контекст, пов’язуючи з діяльністю деяких інших тогочасних персонажів. Так, автор розповідає, як за порадою генерального обозного Якова Лизогуба, генерального хорунжого Михайла Ханенка та генерального підскарбія Василя Гудовича він спробував повернути Гетьманщині політичну автономію, як Кирило Розумовський почав відроджувати зруйновану гетьманську столицю Батурин, розвивати в Україні науку, літературу, мистецтва, а козацька старшина отримала виняткове право на будівництво гуралень і торгівлю горілкою. Оскільки російські самодержці не були зацікавлені в розвитку

української державності, то Катерина II, прийшовши до влади, остаточно знищила автономію України. А Кирило Розумовський у зрілому віці повернувся до Батурина, де побудував розкішний палац і зібрав одну з найбільших у Європі бібліотеку. Показуючи велич і трагізм видатної персоналії, письменник водночас наголошує, що вирішальну роль у її житті відіграють містичні постаті — демон чи ворожка, які можуть змінювати долю людини й упливати на хід історичних і суспільних подій. Автор демонструє, що суспільні катаклізми мало позначаються на долях таких жінок із надприродними здібностями. Наприклад, Явдоха Ропуха вижила під час спалення Батурина військами Олександра Меншикова в 1708 році, коли гетьман Івана Мазепа перейшов на бік Карла XII, — ворожка в цей час зарилась у землю і так пересиділа, доки солдати палили Батурин, гвалтували й різали населення. А коли вони пішли, вилізла і стала єдиною жителькою Батурина, що вціліла (2009, с. 35).

Письменник у романі характеризує також відомі персоналії ХХ століття, зокрема він розповідає, як «у 1914 р. успішний київський підприємець Леонід Родзянко, який був кузенем голови Державної Думи Михайла Родзянка, перед початком Першої світової війни несподівано продав свої прибуткові будинки, згорнув бізнес і переїхав до Америки» (2009, с. 40). Письменник оповідає про цей момент зі щирим подивуванням, адже Леонід ніби відчув початок незворотних змін у Російській імперії — спочатку війну, а потім у 1917 році захоплення влади більшовиками. Якби він не емігрував, його майно націоналізували б, а його самого розстріляли. В Америці він вигідно вклав свій капітал і став мільйонером. В інтерв'ю В. Даниленко наголошує, що, вивчаючи історію Києва, він здивувався, як Леонід Родзянко відчув ситуацію і передбачив майбутнє, оскільки його брат, очевидно, про це не знав: «Цієї загадки було досить, щоб ввести в “Кохання в стилі бароко” історію про київську ворожку» (Лобановська, 2009).

Мистифіковані розповіді про історичних осіб у романі інтригують читача, захоплюють несподівано логічним доповненням до основної сюжетної лінії. Чи то зображення відомих історичних українських діячів, чи представників інших держав — їхня діяльність так чи інакше зосереджена навколо України. Наприклад, епізод із замахом на прем'єр-міністра Російської імперії Петра Столипіна, представлений у творі через історію будинку колишньої клініки приват-доцента Київського університету Святого Володимира Петра Качковського: «Почали говорити, що спорудження приватної клініки і замах на Столипіна — таємний задум українців, євреїв і поляків знищити небезпечного урядовця, який міг вилікувати від старості струхлявілу Російську імперію. Українська душа має якусь страшну містичну загадку, що не дозволяє Росії її повністю відпустити від себе» (2009, с. 135).

До цієї категорії образів належать історичні постаті князя Голіцина, який започаткував сучасне виноробство в Криму; генерала Тотлебена, що керував фортифікаційними роботами на Лисій горі; Далай-лами, який 1997 року, під час загострення конфлікту між Китаєм і Тибетом, прислав на Лису гору в Києві буддійських монахів, що молилися три дні про припинення війни, а через три дні Ден Сяопін помер. Загалом у романі «Кохання в стилі бароко» автор через окремі персоналії показує мультикультуралізм міста, він створює яскраві образи євреїв: купця першої гільдії Симхи Іцковича Лібермана, що входив до десяти найбагатших людей Києва, був власником будинку на Банковій із розсувною стелею з бамбуку; колоритної вдови купця першої гільдії Фіри Самуїлівни Баран-Цві, яка обирала наречену для свого сина Іцика з-поміж дівчат єврейської громади міста; її сина Іцика, що так і не одружився, натомість зробив скульптуру своєї матері як талісман.

Біографіям митців В. Даниленко переважно надає романтичного й загадкового характеру: у їхніх долях відіграє вирішальну роль образ фатальної жінки — реальної чи містичної. Так, автор подає історію становлення Сержа Лифаря, відомого на весь світ танцівника, колишнього киянина. Задум займатися хореографією сформувався в нього під враженням від танцю Міли Огнев'юк у балеті Людвіга Мінкуса «Баядерка». У романі йдеться також про переїзд Лифаря до Парижа, роботу в балеті Сергія Дягілева, необлаштованість його життя після закінчення кар'єри, коли він змушений був розпродати все майно і залишив тільки бронзову скульптурку Міли Огнев'юк — свій талісман. Письменник акцентує на величчї й трагізмі цієї особистості, яка була невизнана на Батьківщині й забута у Франції: «Він усе життя прослужив балету і Франції, але так і не став її громадянином» (2009, с. 39).

Досить детально йдеться про скульптора Олександра Архипенка, його захоплення натурницею Агнесою Баб'як і конфлікт з учителем Еліо Саля, якого він обізвав «київським заробітчанином». Архипенко «виліпив сатиричну скульптурку Агнеси Баб'як: могутні ноги, живіт, довге волосся, а замість голови й грудей була порожнеча» (2009, с. 140), що її розкритикував учитель, а згодом високо оцінив Пабло Пікассо, з яким Архипенко зустрівся в Парижі. «Порожнеча і увігнутість стали основою його мистецтва. Він увів у скульптуру скло, дерево, метал, целулоїд і став хрещеним батьком скульптури ХХ ст.» (2009, с. 142). В. Даниленко розповідає й про тяжку долю творчої спадщини митця: його твори нищили на Батьківщині як ідеологічно шкідливі експонати, у Німеччині — за модернізм у них, у США — за марксистські ідеї. Навіть Папа Римський закликав ігнорувати виставки творів Олександра Архипенка, уважаючи, що він спотворює людину, створену за подобою Божою.

У попередніх історіях відсутні безпосередні втручання фантастичних істот у життя людини, автор наголошує на парадоксальності й трагічності долі митців, які впродовж тривалого часу були невідомими на Батьківщині. Проте натяк на містику в їхніх долях є: «Зверни увагу, і в Сержа Лифаря, і в Леоніда Родзянка, і в Іцика Баран-Цвіталісманамі, які дали їм те, чого вони найбільше хотіли, були скульптурки» (2009, с. 43).

Містична історія пов'язана також із художником Олександром Мурашком, який, живучи в Парижі на утриманні Петербурзької академії мистецтв, познайомився з Наталі, «дівчиною в червоному капелюсі», що «зіграла в його житті роль свята, яке змусило його забути всі умовності» (2009, с. 178). Із цього приводу Т. Сушкевич зазначає, що «історичні факти <...> мають умовний характер, оскільки в них підкреслюються містичні обставини подій (наприклад, смерть О. Мурашка, причиною якої стала таємнича жінка у червоному капелюсі, чи фатальні стосунки В. Городецького із загадковою Юліаною та ін.)» (2013, с. 78).

На прикладі із життя історичних осіб прогнозується майбутня доля головного героя — Валерія Колядевича. Стосунки з прекрасною незнайомкою в червоному капелюсі натякають на логічну передбачуваність завершення життя героїв: Валерій Колядевич, як О. Мурашко і В. Городецький, у кульмінаційний момент життя, коли творчість сягає найвищих вершин, перебуває на порозі смерті. У момент кульмінації щастя (віднайдення справжнього кохання до жінки) відбувається зустріч зі смертю в образі фатальної жінки.

До реальних осіб, які діють у романі, належить і творчий навчитель В. Даниленка Валерій Шевчук. У творах Даниленко досить часто вдається до наслідування його традицій, а подекуди й до використання його образів, сюжетів, мотивів. Отже, введення автором історичних постатей до літературного твору — це теж певна форма наслідування творчої манери свого попередника, адже чимало художніх творів В. Шевчука ґрунтуються на осмисленні й опрацюванні сюжетів і образів попередніх літературних епох. Наприклад, у книзі «На полі смиренному» він використав матеріал із «Києво-Печерського патерика», що дає підстави розглядати твір сучасного автора як стилізований життєпис персонажів, відомих з історичних джерел, які під пером митця набувають яскраво вираженого притчевого забарвлення (Бледних, 1993). А в трилогії «Три листки за вікном» письменник теж порушує проблему особистості й буття, зокрема існування певної персоналії (Іллі Турчиновського, Петра Турчиновського, Киріяка Сатановського) у відповідному часопросторі. У контексті цього дослідження варто наголосити, що В. Шевчук у творах для підкреслення парадоксальності застосовує сюжетно-композиційні прийоми, які свідчать про елементи химерності, як-от: герої мають аномальні

здібності та властивості, потрапляють до ірреального світу, взаємодіють із потойбічними створіннями. Аналіз роману В. Даниленка «Кохання в стилі бароко» дає підстави стверджувати, що він, продовжуючи традиції В. Шевчука, вдається до цих прийомів. Про це свідчать і епізод із таємничою книгою, усі власники якої гинуть при загадкових обставинах, і використання оніричних прийомів, що передають трагічне передчуття Валерія Колядевича, і звернення до образів жінки-смерті чи жінок із надприродними здібностями, і введення до роману образу Баал-Зебуба, через який «розкриває недоліки українського соціуму, насамперед, моральне виродження, втрату людської гідності й історичної пам'яті» (Осьмак, & Гудована, 2022). У творчості В. Даниленка простежуються традиційні риси саме Житомирської прозової школи. У збірці «Вечеря на дванадцять персон» він зазначає, що Житомирська прозова школа «абсолютизує пошуки власних першооснов, доторкання до екзистенційних глибин людини, художню обсервацію любові, страху і смерті, трьох фундаментальних основ, які найбільше впливають на поведінку людини» (Даниленко, 1997). Я. Поліщук стверджує, що творчість В. Даниленка є підтвердженням неперервності і спадкоємності розвитку українського літературного процесу, оскільки за лаштунками роману «Кохання в стилі бароко» «іронічно усміхаються Гоголь і Лесков, Булгаков і Підмогильний. І, звісно, шістдесятники з їхніми неординарними спробами химерного роману» (Поліщук, 2009). Ця думка є підтвердженням інтертекстуальності роману «Кохання в стилі бароко» і доказом функціонування твору в межах постмодерністської естетики.

Оскільки В. Даниленко називає себе продовжувачем традицій В. Шевчука, то він частково звертається й до образу самого митця: у романі «Кохання в стилі бароко» В. Колядевич і Ю. Маринчук ідуть до Житомира в гості до матері архітектора і зустрічають дивну процесію, яку очолює «місцева знаменитість — Валерій Шевчук» (2009, с. 114). Його оточують найяскравіші персонажі Шевчукових творів, а саме: козопас Іван («Дім на горі»), горбунка Зоя («Горбунка Зоя»), Місяцева Зозулька («Місяцева зозулька із ластів'ячого гнізда»), Рая-Чортиця («Чортиця»), Віталік Волошинський («Стежка у траві»), Лаврентій («На полі смиренному»), Гальшка («Птахи з невидимого острова»), панотець із Гапонівки («Сповідь»), старий Підгаєцький («Двоє на березі»). «Персонажі В. Даниленка, хоч і запозичені з творів В. Шевчука, але змальовані в іронічному ключі, тому набувають нових рис» (Козачук, 2019). В описаному фрагменті теж присутній містичний елемент: Валерій Шевчук запрошує до оселі всіх своїх героїв, але зачиняє двері перед Валерієм Колядевичем і Юлією Маринчук, яка є втіленням смерті в романі. Митець наче відчуває справжню сутність цієї жінки й тому проганяє її від свого дому, однак його вчинку головний герой

так і не може досягнути до кінця. Тож у романі «Кохання в стилі бароко» В. Даниленка всі історичні персонажі чинять відповідно до подій, які розгорталися в їхньому житті, потрагуювання їхньої діяльності суттєво сприяє розумінню художнього змісту твору.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В. Даниленко в романі «Кохання в стилі бароко» зображує низку історичних постатей — від часів Київської Русі і до другої половини ХХ століття: до деяких персоналій він звертається побіжно у зв'язку з історичним і мистецьким контекстами, інші постаті характеризує більш детально, описує їхні вчинки і причинно-наслідкові зв'язки між подіями, при цьому не заглиблюючись у внутрішній світ героїв, їхні почуття й переживання. В. Даниленко пов'язує кожен персоналію з історією України, архітектурними об'єктами Києва, кожна з них розкривається перед читачем у новому авторському баченні й розумінні їхніх учинків. Характерною ознакою історичних розповідей є їх зображення в традиціях магічного реалізму з елементами готики. Автор наголошує на визначальному впливі містичних подій і персонажів (демона, ворожки, таємничої незнайомки, статуетки тощо) на подальшу долю тієї чи іншої історичної персоналії. Створюючи ефект «всезнавця», письменник убаचाє в їхніх долях певний містицизм, а його уява й фантазія дають змогу вплести ірреальні події в реалістичне тло роману.

Перспективи подальших досліджень полягають у компаративних дослідженнях, присвячених впливу поезики постмодернізму на зображення історичних постатей у художніх творах сучасних українських письменників.

Покликання

- Бледних, Т. (1993). Історія в прозі Валерія Шевчука. *Слово і Час*, 4, 52–58.
- Даниленко, В. (2009). *Кохання в стилі бароко*. Піраміда.
- Даниленко, В. (Ред.). (1997). *Вечеря на дванадцять персон. Житомирська прозова школа — лабораторія сучасної української прози, де ведуться експерименти для протидії чужим культурним агресіям*. Генеза.
- Козачук, Н. (2019). Валерій Шевчук як герой творів Володимира Даниленка. *Слово і Час*, 1, 66–71.
- Лобановская, А. (25 жовтня 2009). Владимир Даниленко: «В Киеве до сих пор верят в ведьм и знают, как с ними бороться». *LB.ua*. https://lb.ua/culture/2009/10/25/12008_vladimir_danilenko_v_kieve_do_html
- Осьмак, Н., & Гудована, Н. (2020). Художня інтерпретація диявольських образів Баал-Зебуба в романах В. Даниленка

«Кохання в стилі бароко» і Волянда М. Булгакова «Майстер і Маргарита». У *Scientific Research in XXI Century. Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference* (с. 172–180).

- Полішук, Я. (2009). Київський бестіарій. *ЛітАкцент*, 2(4), 426–433.
- Сушкевич, Т. (2009). «Полифонія» у тексті роману «Кохання в стилі Бароко» В. Даниленка. *Житомирські літературознавчі студії*, 7, 77–82.
- Юрчук, О. (2010). Житомирська прозова школа: нативізм (В. Шевчук) і контракультурація (В. Даниленко). *Волинь — Житомирщина*, 20, 218–231.
- Яблонська, Н. (2016). Романістика В. Даниленка в контексті художніх шукань великої прози початку ХХІ ст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Літературознавство*, 1(326), 232–237.

References (translated and transliterated)

- Bliednykh, T. (1993). Istoriiia v prozi Valeriii Shevchuka [A story in prose by Valery Shevchuk]. *Slovo i Chas*, 4, 52–58.
- Danylenko, V. (2009). *Kokhannia v stylii baroko* [Love in Baroque style]. Piramida.
- Danylenko, V. (Ed.) (1997). *Veheria na dvanadtsiat person. Zhytomyrska prozova shkola — laboratoriia suchasnoi ukrainskoi prozy, de vedutsia eksperymenty dlia protydii chuzhym kulturnym ahresiiam* [Supper for twelve persons. Zhytomyr prose school — a laboratory of contemporary Ukrainian prose, where experiments are conducted to counter foreign cultural aggressions: an anthology]. Geneza.
- Kozachuk, N. (2019). Valerii Shevchuk yak heroii tvoriv Volodymyra Danylenka [Valery Shevchuk as the hero of the works of Volodymyr Danylenko]. *Slovo i Chas*, 1, 66–71.
- Lobanovskaya, A. (2009, October 25). Vladimir Danilenko: “V Kieve do sikh por veryat v vedm i znayut, kak s nimi borotsya” [Vladimir Danilenko: “In Kyiv, they still believe in witches and know how to fight them”]. *LB.ua* https://lb.ua/culture/2009/10/25/12008_vladimir_danilenko_v_kieve_do_html
- Osmak, N., & Hudovana, N. (2020). Khudozhnia interpretatsiia diavolichnykh obraziv Baal-Zebuba v romanakh V. Danylenka “Kokhannia v stylii baroko” i Volanda M. Bulhakova “Maister i Margharyta” [Artistic interpretation of the diabolical images of Baal-Zebub in the novel “Love in Baroque style” by V. Danylenko and Woland in the novel “The Master and Margarita”] by M. Bulgakov. In *Scientific Research in XXI Century. Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference* (pp. 172–180).
- Polishchuk, Ya. (2009). Kyivskyi bestiarii [Bestiary of Kyiv]. *LitAktsent*, 2(4), 426–433.
- Sushkevych, T. (2009). “Polifoniia” u teksti romanu “Kokhannia v stylii Baroko” V. Danylenka [“Polyphony” in the text of the novel “Love in the Baroque Style” by V. Danylenko]. *Zhytomyrski literaturoznnavchi studii*, 7, 77–82.
- Yablonska, N. (2016). Romanistyka V. Danylenka v konteksti khudozhnikh shukan velykoi prozy pochatku XXI st. [Romanistics of V. Danylenko in the context of artistic searches of great prose of the beginning of the 21st century]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriia: Filolohichni nauky. Literaturoznnavstvo*, 1(326), 232–237.
- Yurchuk, O. (2010). Zhytomyrska prozova shkola: natyvizm (V. Shevchuk) i kontrakulturatsiia (V. Danylenko) [Zhytomyr prose school: nativism (V. Shevchuk) and counterculturation (V. Danylenko)]. *Volyn — Zhytomyrshchyna*, 20, 218–231.

Oksana Korniyenko

Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine

Natalia Hudovana

Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine

ARTISTIC REPRESENTATION OF HISTORICAL IMAGES IN THE NOVEL “LOVE IN THE BAROQUE STYLE” BY VOLODYMYR DANYLENKO

The relevance of the study is determined by the need to characterize the role of historical figures who act in the modern artistic text and contribute to a better understanding of the philosophical concept of the work. The subject of the study is Volodymyr Danylenko's novel "Love in the Baroque style" and the peculiarities of the author's interpretation of the historical figures, which are included in the plot of the modern novel. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the activity of historical images in V. Danylenko's novel "Love in the Baroque style", to characterize their role in the realization of an artistic idea. The problem is that the artistic reproduction of the activities of historical figures in the novel contributes to a better understanding of the events that occur in the fate of the main characters of the work, which are fictional. This is not a historical novel, but in the plot structure, it has many historical facts and characters acting under circumstances, unusual for them, because it is not their historical era that is reproduced, but rather the era's consequences, and the work thus acquires the features of a postmodern reproduction of events.

As a result of the study, a generalization was made that V. Danylenko refers to different historical eras of our country: from the time of Kyivan Rus, in particular, the novel mentions events related to the baptism of the state by Volodymyr the Great, the Cossack era (mentions of Ivan Mazepa, Danylo the Apostle, Kyrylo Razumovsky), and to the history of the 20th century. Some episodes and figures are mentioned in the novel casually, in the context of a story about the history of a building or a street, while others are presented in greater detail in the context of the history of the country's development.

Mystified stories about historical figures in the novel intrigue the reader, and captivate with an unexpectedly logical addition to the main storyline. Images of famous historical Ukrainian figures, and representatives of other states — their activities are one way or another centered around Ukraine. It is proven that V. Danylenko connects each personality to the history of Ukraine and architectural objects of Kyiv. It is concluded that each character is revealed to the reader in a new author's vision and understanding of their actions. A characteristic feature of historical stories is their reflection in the traditions of magical realism with Gothic elements. The author emphasizes the decisive influence of mystical events and characters (a demon, a fortune teller, a mysterious stranger, a statuette, etc.) on the future fate of a historical personality. Creating the effect of a "know-it-all", the writer sees a certain mysticism in their fate, and his imagination and fantasy make it possible to embody unreal events in the realistic background of the novel.

The prospects of the research of reflecting the historical figures' activities in modern novels are the study of modern works of art in the context of intertextual analysis, the philosophical understanding of the reasons for using the characteristics of different historical figures of different time spaces in the plane of the text.

Keywords: postmodernism; novel; poetics; style; historicity; creativity.

Стаття надійшла до редколегії 26.04.2023